

Kovács Enikő Hajnalka

Ószövetségi himnusz: A 8. zsoltár

A 8. zsoltár műfaja szerint himnusz, amely a teremtő, gondviselő és a világot kormányzó Istent – mint a teremtett világ Urát magasztalja.¹ A zsoltár kerete Isten dicsőségéről beszél, a zsoltár centruma az emberről.² A zsoltár középpontjában a *מי האדם?* (mi az ember) kérdés áll, amely az elejétől a végéig megszabja a zsoltár „hangnemét és színezetét”, mint: „magasztalás, csodálat, elmélkedés,” azaz a hívő ember személyes, mélyen átélt imájáról, elmélkedéséről van szó.³

Az ókori keleti kultúrák valamennyien ismerték a teremtéshimnusz műfaját, így ez a zsoltár is ezzel a szöveghagyománnyal mutat rokonságot. Az ember teremtésének titkával találkozunk itt hasonlóan, mint a Zsolt 139,13–18-ban. Mindkét zsoltár a teremtés-tradícióból merít és azt antropológiai szempontból tárgyalja. A 139. zsoltár az individuumból szól, a 8. zsoltár pedig az emberiségről beszél, az ember rendeltetéséről és arról, hogy az ember Istenének gondoskodó szeretetében érezheti magát. A dicsőítés által az ember megtalálja rendeltetéséhez méltó kiteljesedését: „*mert csak az élő magasztalhat téged.*”⁴

A zsoltár datálására nézve a kutatók között nincs egyetértés, egyesek korai, mások késői szövegnek vélik. Az egyetlen támpontunk: tartalmában nyilvánvaló egyezést mutat a papi teremtéstörténettel (Gen 1,1–2,4a). Gunkel abból indul ki, hogy a zsoltár még a fogság előtti korban keletkezett, a papi irat szerzője ebből, illetve ehhez hasonló himnuszokból vette át a maga elképzeléseit.⁵ A Gen 1-ben egy szépen kialakított rendszer figyelhető meg, míg a 8. zsoltár csupán felsorolás, a szisztéma hiányzik, így feltételezhető, hogy a 8. zsoltár a Gen 1 előfutára lehetett és így a Gen 1 későbbi szöveg. Craigie ugyanúgy a korai héber költészet darabjának véli.⁶ Kraus ezzel szemben úgy gondolja, hogy a zsoltár szövege fiatalabb, mint a Gen 1, ő fogság utáni datálásra gondol.⁷ Kraus érvelése alapján a 8. zsoltár a Gen 1 himnikus variációja is lehet. Gerstenberger is késői datálásra gondol éppen a 2. vers JHWH nevének hangsúlyozásával.⁸

¹ Karasszon, 1998, 547.; Dahood, 1966, 70.; Hossfeld-Zenger, 1993, 77.; Kraus, 1978, 204.

² Karasszon, 2000/4, 102.

³ Lujic, 2009, 35-38.

⁴ Wolff, 1980, 208-209.; vö. Ézs 38,19.

⁵ Kustár, 2016, 29.

⁶ Craigie, 1983, 113. Craigevel és Gunkellel egyetértve hasonlóan gondolom, hogy Gunkel jól érvel: a korai költészet darabja lehet ez a zsoltár.

⁷ Kraus, 1978, 205.

⁸ Gerstenberger, 1988, 68.

A 8. zsoltár formája harmóniát tükröz. Az első sor szó szerint megismétlődik a zsoltár végén, azaz a keretet jelentő sorok összezsengenek.⁹ A zsoltár első fele a teremtő Istent magasztalja, második részében a zsoltáríró ott látja az embert a teremtett világ közepén, aki az Istentől kapott felhatalmazás alapján méltóságot kap. A 8. zsoltár úgy szemléli az embert, mint a láthatatlan Isten képmását. A zsoltáros egyedül áll a teremtő Isten előtt átélve az emberi valóság kicsinységét.¹⁰ Ez az első dicsérő himnusz a gyűjteményben. Hangneme a dicséret, egyedül csak JHWH nagyságát akarja hirdetni.¹¹ A himnusokat zárt és azonos felépítés jellemzi, amely bevezetésből, Isten dicséretét kibontó központi részből és a befejezésből áll. A bevezetés Isten dicsőítésére hív fel, a magyarázatot indoklás vezeti be, a központi rész kifejti Isten dicséretének motívumait és tartalmát, majd Isten tulajdonságainak és nagy tetteinek bemutatása következik.

A 8. zsoltár felépítése:

Bevezető: Isten csodálatos neve

A zsoltár törzse:

Isten felsége

Halandó ember

Ember uralkodása

Gondoskodás

Befejezés: Isten csodálatos neve¹²

Zsolt 8,1

לְמִנְצָחַ עַל־הַגִּתִּית מִזְמוֹר לְדָוִד:¹

¹ A karmesternek a gittithre, ¹³ [gittith hangszer dallamára] Dávid zsoltára.

Az első vers Felirat! A zsoltárok felirataiban található technikai utasítás a zsoltár jellegére, előadásmódjára utal.

Zsolt 8,2

יְהוָה אֱדַיְנֵנוּ מִהָאֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכֹל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּנְהַ הוֹדִיךָ עַל־הַשָּׁמַיִם:²

⁹ Tóth, 1992, 26.

¹⁰ Rózsa, 1996, 329.

¹¹ NIB, 1996, 710.

¹² Terrien, 2003, 126.

¹³ A felirathoz fűzött megjegyzés „gittith” zenei kifejezés, húros hangszerre, zenei előadásmódra utal, amelynek részleteit nem ismerjük.

² *Istenünk, Urunk milyen felséges a te neved az egész földön, aki dicsőségedet az egekre helyezted!*

A zsoltáros megszólítással kezdi könyörgését, himnikus felkiáltással. A zsoltáros itt vallást tesz amellest, hogy Istené a dicsőség és felséges az Ő neve. Az egész földön felséges az Úr neve, sőt a földről feltekint az égre, hogy ott szemléje Isten dicsőségét: milyen óriási a teremtett világ, milyen nagy Istennek a teremtő hatalma, aki mindezeket létrehozta!¹⁴ Az egész zsoltár a csodálkozó felismerés, felkiáltás jegyeit viseli magán.¹⁵ Istennek az egész földet betöltő dicsősége himnuszénekülésére készíti a zsoltárost.¹⁶ A Zsoltárok könyve gyakran kijelenti, hogy az egész föld Isten nevének dicsőségével van tele. A zsoltár keretét Isten ünnepélyes megszólítása adja. A szerző az Úr dicséretét énekeli meg, aki a „mi Urunk”, és egyben az egész földet átfogó név. Külön figyelmet kell fordítani a név fogalmára, hiszen a dicsőítő ének legkiemelkedőbb elemét képezi. A Név magába sűríti a teljes isteni mivoltot, mely a jelenlét, a hatalom, a fenség, a dicsőség és ugyanakkor a gondviselés alakjában nyilvánul meg. Bibliai értelemben véve a név lényegében az egzisztenciát jelenti, mert akinek nincs neve, az nem is létezik (Préd 6,10). Az Úr neve magában foglalja az Ő dicsőségét, hatalmát és erejét, ami a teremtésben éppúgy megmutatkozik, mint a történelemben. Azokon a helyeken, ahol Isten kijelenti nevét, az ember imádkozik, hálát ad, dicsőíti őt.¹⁷ JHWH az Ószövetségben Istennek, Izrael Istenének tulajdonneve.¹⁸ A név a lényeggel, a személlyel azonos. Az ő jelenlétét sugározza az egész teremtés!¹⁹ Isten nevének dicsőítése nem jelent mást, mint magának az Istennek, az egész földet, az eget, az emberi történelmet átfogó gondviselő jelenlétének dicsőítését.²⁰

Zsolt 8,3

מִפִּי עוֹלָלִים וַיְנַקִּים יְסֹדֶתָּ עוֹ לְמַעַן צוֹרְרֶיךָ לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמַתְנַקֵּם:³

³ *A gyermekek és csecsemők szája által alapoztad meg hatalmadat az ellenfeleid miatt azért, hogy megnémítsd az ellenséget és a bosszúállót.*

¹⁴ Tóth, 1992, 27.

¹⁵ Szabó, 2013, 84.

¹⁶ Kustár, 2016, 30.

¹⁷ Lujic, 2009, 39-40.

¹⁸ Tóth, 1992, 27.

¹⁹ Kraus, 1978, 206.; Szabó, 2013, 84.

²⁰ Lujic, 2009, 43.

A makrokozmosz után a kicsinyek felé fordul a zsoltáros gondolata. Isten a gyengéket és kicsinyeket használja fel a hatalmasok és erők megszegyenyítésére.²¹ Még a csecsemők is felismerik Isten kozmikus szuverenitását. Az ellenség itt valószínű a káosz erőit jelenti, amelyet Isten legyőzött. Isten felhasználja a gyengét, vagy jelentéktelent, mint partnerét, hogy vigyázzon az alkotására. A gyerekek dicsőítésére válaszként elevenedik meg Isten cselekvő ereje. Az ember védtelenségének, tehetetlenségének, kiszolgáltatottságának kiemelésére szolgál.²² A gyermekek szája által a bizonyágtétel értéke kerül hangsúlyozásra.²³ A hit előtt új távlat nyílik: a kicsinyekben, erőtlenekben mutatkozik meg Isten ereje. Mt 21,16 igehelyen Jézus ugyanezt a gondolatot idézi, amikor ellenfeleihez beszél.²⁴ A 3. vers szövege sok fejtörést okoz a magyarázóknak: Isten a gyermekek és csecsemők szájából kijövő dicséreteire építi a maga hatalmát. Seybold ezt a gondolatot egy korai félreértésen alapuló szövegkorrekció eredményének tekinti és helyette egy rágalmazóitól megmenekült egyén hálaénekét rekonstruálja a versben.²⁵ Hossfeld-Zenger szerzőpáros szerint a száműzetés sorsát testesítik meg, illetve a Joel 2,16 alapján a gyermekek és csecsemők is hivatalosak az istentiszteleti szolgálatra.²⁶

Zsolt 8,4

כִּי־אֶרְאֶה שָׁמַיִךְ מַעֲשֵׂי אֲצַבְעֶיךָ יְרַח וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנְנִתָּה⁴

⁴ Amikor látom egeidet, a te ujjaidnak munkáját, a holdat és a csillagokat, amelyeket rá helyeztél:

A himnusz corpora Istennek a teremtett világban megmutatkozó fenségét dicséri.²⁷ Isten helyezte az égre az égitesteket, amelyek az Ő dicsőségét zengik.²⁸ Isten volt az, aki megalkotta az eget és a földet és megszabta azt a rendet, ami alapján a teremtett világ azóta is működik. Isten cselekedete és rendelése uralja a helyet az ég és a föld között. Ez a koncepció párhuzamban áll az egyiptomi ikonográfiával. A zsoltárokból az ég misztérium, az egek

²¹ Karasszon, 1998, 547. Kraut, 2010, 15.; Görg, 1977, 13.; Hossfeld-Zenger, 1993, 79. Vö. Mt 21,16; 1 Kor 1,27; 2 Kor 12,9.

²² Szabó, 2013, 85.; Steck, 1981, 59-60.; Craigie, 1983, 107.

²³ Tóth, 1992, 28.

²⁴ Tóth, 1992, 28.

²⁵ Kustár, 2016, 30.; Seybold, 1996, 50.

²⁶ Hossfeld-Zenger, 1993, 79. Zenger a gyermekek és csecsemők kifejezést metaforaként tekinti a szenvedő és védtelen emberekre alkalmazva.

²⁷ Kustár, 2016, 31.

²⁸ Karasszon, 1998, 547. Vö. Zsolt 19,2; Gen 1,1.

hirdetik JHWH csodáit.²⁹ A versben a כִּן ige a teremtés szakkifejezése, ugariti hatást mutat. Ez jelenik meg az Ószövetségben is. A zsoltáros olyan, mint egy tudós: megfigyel és jelentést tesz. Amikor körülnéz, mindenhol látja Isten ujjlenyomatait. A kozmosz alapos megfigyelője, a kozmoszra nézve ott látja Isten ujjainak munkáját.³⁰ Érdekes dolgot figyelhetünk meg ebben a versben: a zsoltáros nem említi a napot. Értelemszerűen ilyenkor felvetődik a kérdés: vajon miért maradt ki a nap? Az egyik lehetséges magyarázat az lehet, hogy az izraeli vallás soha nem istenítette a napot. Izraelben a nap nem istenség, hanem teremtmény.³¹ Az égitestek teremtmény voltát hangsúlyozza a papi teremtéstörténet és az Ézs 40,26 is. A nap említésének kimaradását viszont lehet azzal is magyarázni, hogy a zsoltáros ebben a kontextusban az éjszakai égboltot szemléli, a csillagos égre mutatva dicséri a teremtő hatalmát.³²

Zsolt 8,5

מִה־אֲנוֹשׁ כִּי־תִזְכְּרֵנוּ וּבֶן־אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ׃⁵

⁵ *Mi az ember, hogy törődsz vele és az ember fia, hogy gondod van rá?*

Mi az ember (מִה־אֲנוֹשׁ)? E kérdés valóban az egész zsoltár gerincét képezi. Hol az ember helye egy ilyen fenséges világegyetemben, mindannak a keretén belül, ami a földön létrejött? A kérdés nemcsak tudományos érdeklődést foglal magában, hanem a hétköznapi élettapasztalatból eredő egyéni rácsodálkozást is: az ember kicsiny és jelentéktelen még a földi kereteken belül is, mégis honnan tesz szert ekkora nagyságra és méltóságra?³³ Isten gondoskodik az emberről, gondja van rá, törődik vele és nem marad egyedül. Az emberi lét titka és csodája kerül itt előtérbe.³⁴ Hogyan van Istennek ideje, hogy velünk kicsinyekkel is foglalkozzon? A csillagos ég pompájától és nagyságától lenyűgözve a zsoltáros ráébred, hogy milyen kicsi is az ember. Annál inkább ámulatba ejti, hogy Isten olyan nagyra becsüli a gyöngé, ún. „embergyermeket.”³⁵ Az אֲנוֹשׁ szó ennek megfelelően az ember halandóságát, gyengeségét, elesettségét hangsúlyozza.³⁶ Ugyanezt húzza alá a בֶּן־אָדָם parallel kifejezés is: az „מִה־אֲנוֹשׁ” termőföld fogalma etimológiai alapként szolgál a porból gyúrt, halandó ember

²⁹ Keel, 1997, 26.

³⁰ Schmit, 2012, 192-193.

³¹ Ugyanakkor a holdtól, csillagoktól is lehetne tartózkodás. Nem állítható bizonynyal, hogy a naptól való tartózkodás lelhető fel ebben a versben, hiszen miért ne lehetne az éjszakai égbolt csodálatával magyarázni a nap kikerülését, ettől függetlenül nemcsak az éjszakai égboltról lehet itt szó, hanem egyfajta tartózkodásról is, a nap említésének kikerüléséről.

³² Gerstenberger, 1988, 69.; Kustár, 2016, 28.; Szabó, 2013, 87.

³³ Lujic, 2009, 42. Itt megfogalmazódik Jób panasza is, aki jelentéktelennek érzi magát. Vö. Jób 7,17-21.

³⁴ Janowski, 2019, 11-13.; Szabó, 2013, 87.; NIB, 1996, 711.

³⁵ Middleton, 2013, 49.

megnevezésére. Egyező a költői kérdés, csaknem szó szerint a Zsolt 144,3-ban és a Jób 7,17-ben is.³⁷ Csakhogy Jób könyvében ennek a versnek az ellentétpárja hangzik el. Jóbnaál is ez a kérdés merül fel: micsoda az ember, de ott Isten nagysága rémisztően jelenik meg. Jób 7,17-21-ben Jób ironikusan, parodizálva idézi a verset; úgy tűnik, mintha gúnyt űzne a Zsolt 8,5 verséből. Itt egy pillanatra meghökken az ember, mert Jób kifogatja a mondat értelmét, parodizálja, dekonstruálja azt. Jób számára az emberi létezés értelmetlen és nyomorult, hiszen úgy tűnik, mintha Istennek ő már nem lenne fontos, pedig a zsoltár szavai éppen csodálva méltatja, hogy Isten milyen nagyra tartja az embert, gondot visel róla. De Jób ezt nem érzi és nem érti. Nem érti Isten miért fordult el tőle, ha ilyen nagyra tartja az embert. A Zsolt 8,5 verséhez képest jelentéktelennek érzi magát. Kynes szerint Jób nem ironikusan idézi ezt a verset, hanem radikális hitet mutat, hiszen panaszában a Zsolt 8,5 vers szerinti eredeti állapot helyreállítását reméli.³⁸ Micsoda a halandó? Mi az ember? – teszi fel a kérdést Jób. Semmi! Istenhez képest csak egy porszem – adja meg a választ.³⁹ Vele szemben porszemnek, paránynak érezheti magát, ha nem lenne az a hittudata, hogy aki az egész világot fenntartja és igazgatja, annak gondja van az emberre is.⁴⁰

Zsolt 8,6

וַתַּחֲסֶרְהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים וְכָבוֹד וְהָרָר תַּעֲטֶרְהוּ׃⁶

⁶ *Kevéssel tetted őt kissebbé Istennél: dicsőséggel és méltósággal koronáztad meg.*

Teológiai szempontból fontos hangsúlya van a 6. versnek! A zsoltáíró elcsodálkozik azon, hogy Isten törődik az emberrel, sőt olyan méltóságot adott neki, hogy csak „kevéssel kisebb” Istennél.⁴¹ Itt az a gondolat áll mint, amit a teremtéstörténetben az Isten képmására teremtettség fejez ki.⁴² Isten méltóságra emelte az embert, így Isten gondoskodó szeretetében érezheti magát.⁴³ Az ember Isten képére és hasonlatosságára lett formálva, hogy áldott és örökkévaló legyen, dicsőséggel és méltósággal koronázva. Az ember helyzete tehát nem kevesebb, mint egy isteni állapot. Érdekes, hogy itt nem a JHWH nevet használja a költő,

³⁶ Vö. Deut 32,26; Ézs 13,12; Ézs 24,6; Ézs 33,8, Zsolt 9,21; Zsolt 90,3; Zsolt 103,15; Jób 10,4–5 stb.

³⁷ Kraus, 1978, 209.; Kustár, 2016, 31.; Seybold, 1996, 51.

³⁸ Kynes, 2012, 76-78.

³⁹ Gen 2,7 utal a porból való teremtettségre. Vö. Janowski, 2019, 12. Továbbá Jób is ugyanezt a gondolatot fogalmazza meg, amikor a Jób 7,17-21 versekben porszemnek, jelentéktelennek, semminek érzi magát. Kynes, 2012, 77.

⁴⁰ Tóth, 1992, 29.

⁴¹ Karasszon, 1998, 547.; Hossfeld-Zenger, 1993, 79. Továbbá vö. Zsid 2,7

⁴² Tóth, 1992, 29.; Wolff, 1980, 149-152.; Carley, 2000, 119.; Limburg, 1992, 49-50.; Craigie, 1983, 108.; Szabó, 2013, 89. Vö. Zsid 2,5-9.

mint a 2. és a 10. versekben, hanem az אֱלֹהִים megnevezést. Ezért arra is lehet következtetni, hogy mennyei lényekről van szó, azaz Isten olyan méltóságot adott az embernek, hogy csak kevéssel kisebb a mennyei lényeknél.⁴⁴ אֱלֹהִים többes számú forma, többféle értelemmel, jelölhet istenséget, isteni lényeket és jelölheti az isteni, mennyei lényeket is. Kérdéses, hogy a zsoltaros itt milyen értelemben használja. Mivel azonban Isten az embert olyan tulajdonságokkal ruházza fel, amelyek nem a mennyei lények vagy angyalok jellemzői, inkább magához Istenhez hasonlítja őt, így fontos teológiai gondolat, hogy Istenképűek vagyunk és nem angyalképűek!⁴⁵

Zsolt 8,7-9

תִּמְשִׁילֶהוּ בְּמַעֲשֵׂי יָדָיְךָ כָּל שִׁתְּהָ תַחַת־רַגְלָיוֹ׃⁷

צִנְהָ וְאַלְפִים כָּלֵם וְגַם בְּהֵמוֹת שָׂרִי׃⁸

צְפוֹר שְׁמַיִם וְדַגֵּי הַיָּם עֲבַר אֲרָחוֹת יַמִּים׃⁹

⁷ Úrrá tetted kezéd munkáin mindent a lába alá vetettél:

⁸ Minden juhot és ezerféle barmot és még a mező vadait is,

⁹ Az ég madarait és a tenger halait, amelyek áthaladnak a tenger ösvényein.

A reá bízott világ ábrázolása koncentrikus körökben történik. Az ember Isten megbízottjaként uralkodhat a földön. Mindezt az ember ajándékkul kapta. Igazgatására bízta az egész teremtett világot, a kizsákmányolásra és pusztításra azonban semmiképp sem hatalmazta fel.⁴⁶ Az ember elámul azon, hogy a roppant mindenségben milyen kiváltságos hely jutott a halandónak. Sőt a világmindenséget úgy alkotta meg Isten, hogy az embernek hasznára váljék.⁴⁷ Az ember földi léte és szerepe kicsinyített mása Isten egész világ fölötti uralmának.⁴⁸ A világban levő anyagok és erők ott vannak az ember előtt, hogy a maga javára felhasználja, ami szinte korlátlan fejlődést és felemelkedést ígér. A véges élet és a gyarlóság azonban korlátozza a fejlődés menetét. Az embert Isten felruházta uralkodással minden munkája felett; Isten az emberre ruházza át kezének alkotásait.⁴⁹ Az uralkodással együtt jár a gyengék védelme is. Ókori keleti képek az embert úgy ábrázolják, hogy egyik lába egy fekvő

⁴³ Karasszon, 1998, 547.

⁴⁴ Karasszon, 1998, 547.; Kraus, 1978, 209.

⁴⁵ Szabó, 2013, 88. Az Istenképűség mindig Elohim.

⁴⁶ Hossfeld-Zenger, 1993, 80.; Lujic, 2009, 46.

⁴⁷ Tóth, 1992, 29.

⁴⁸ Tóth, 1992, 29.

⁴⁹ Kraus, 1978, 214.; Wolf, 1980, 150.

háziállaton nyugszik, miközben kardjával a vadállat ellen harcol.⁵⁰ Az 1 Kor 15,27; valamint az Ef 1,22 igehelyek a 7. verset Krisztusra vonatkoztatva idézi: Isten mindent az ő lábai alá vetett.⁵¹

Zsolt 8,10

יְהוָה אֱדַנִּינוּ מִה־אֲדִיר שָׁמַיִם בְּכֹל־הָאָרֶץ:

¹⁰ *Istenünk, Urunk milyen felséges a te neved az egész földön.*

A befejező vers doxológia. Megismétli a zsoltár elején álló himnikus felkiáltást, Isten dicséretét. A gondolatismétlés – mint költői vagy zenei forma – eszköz, mely a szimmetria szépségén túl még fokozást, a gondolat érlelődését, teljesebbé válását jelenti.⁵² A zsoltár szerzője tehát visszakanyarodik a kezdő vershez, és azt szó szerint megismétli, keretbe zárva ezzel az egész költeményt.⁵³ A nyitó dicséret ismétlése hangsúlyozza a csodát és biztosítja azt, hogy az imádók Isten gondolataival zárják be dicséretüket.⁵⁴ Isten nevének magasztalása, vagyis JHWH neve keretezi az egész zsoltárt! Ez az istendicséret, mint kozmikus liturgia visszhangzik az egész világban.⁵⁵ Implicit felszólítás arra, hogy az ember dicsérje Istenét, hiszen az ember rendeltetése az is, hogy dicsérje Istent.⁵⁶

Összegzés

A 8. zsoltár igazi antropológiai témát jelenít meg.⁵⁷ Az emberről, az ember rendeltetéséről van szó. Az ember természetének helyét és a kozmoszhoz való viszonyát határozza meg.⁵⁸ A 8. zsoltár Isten ember iránti viszonyának, az ember Isten iránti, valamint

⁵⁰ Karasszon, 1998, 547.; Keel, 1997, 58-59.

⁵¹ Tóth, 1992, 29.; Karasszon, 1998, 547. Az Újszövetség többször idézi és Krisztusra vonatkoztatja a 8. zsoltárt. Vö. Mt 21,15-16; 1 Kor 15,26-28; Ef 1,22; Kol 1,15; Zsid 2,5-9. Ő az, akit az Atya egy időre emberré tett (Zsid 2,6), az Ő lába alá vetett mindent (1 Kor 15,28; Ef 1,22). A Zsidókhoz írt levélben (Zsid 2,5-9) a krisztológikus értelmezés tipológikus, továbbá Kol 1,15 alapján Jézus az imago Dei, a láthatatlan Isten képe.

⁵² Tóth, 1992, 30. Robert Alter felhívja a figyelmet a zsoltárban rejlő költői szépségű szerkezetre, dinamikus mozgás zajlik a versek között: kiemelés, fókuszálás, specifikáció. Alter, 2011, 148-150.

⁵³ Szabó, 2013, 91.; Kustár, 2016, 33.

⁵⁴ Goldingay, 2006, 160.

⁵⁵ Szabó, 2013, 84.; Steck, 1981, 57.; Keel, 1997, 27.; Craigie, 1983, 107.

⁵⁶ Kraus, 1978, 214.

⁵⁷ Karasszon, 2005, 105.; Brown, 2002, 156.; Hossfeld-Zenger, 1993, 79. Az ember antropológiájáról bővebben vö. Janowski, die anthropologische Grundfrage: Was ist der Mensch? Janowski, *Konfliktgespräche Mit Gott, Eine Anthropologie Der Psalmen*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2019.

⁵⁸ Mays, 1994, 511-512. Janowski, 2019, 448: „Die Grundfrage aller Anthropologie – Was ist der Mensch?“

az egész teremtett világ iránti viszonyának antropológiáját ábrázolja.⁵⁹ A 8. zsoltár kibővíti az antropológia tárgyát, amely valójában a Gen 1-ben kezdődik és jelen van az egész Ószövetségben. Mindenütt élénk tárul az, hogy az ember olyan lény, mely saját értékét Istentől kapja és mint Isten szeretetének elfogadott ajándékát, tovább kell adnia az összes többi teremtménynek.⁶⁰ Az ószövetségi antropológia a viszonyokon alapszik: Isten viszonyán az emberhez, valamint az ember Istenhez való viszonyán. Az Ószövetség sohasem szemléli az embert különállóan, hanem mindig az Istennel való kapcsolatában, kit az ember teremtőjeként vagy gondviselőjeként mutat be.⁶¹ E kapcsolatrendszer összefonódása által az ember nem csupán az e világban elfoglalt helyére ébred rá, hanem saját létének értelmére is.⁶² Miben áll az ember nagysága? Isten folytonosan megemlékezik az emberről és mindig felügyel rá, így lett az ember azzá, ami: a szeretet lénye, aki értékét közvetlenül Istentől kapja a vele való személyes kapcsolata által. Isten törődik az emberrel, gondoskodik róla.⁶³ Isten emberhez történő viszonyulását elsősorban két fontos ige mutatja be: זכר és פקד. Az emberről, annak korlátozottságában, múlandóságában és esendőségében, szüntelenül „megemlékezik” (זכר) és „gondot visel rá” (פקד).⁶⁴ Annak ellenére, hogy az ember kicsiny, múlandó, korlátozott és halandó, Isten állandó és különleges megemlékezése folytán, minden teremtmény közül a legkimagaslóbb.⁶⁵ A teremtmények között kiemelt helyet kapott arra, hogy a teremtés teljességét irányítsa.⁶⁶

Mindig időszerű a kérdés: valójában mi az ember és mi a szerepe ebben a világban? A vita középpontjában a 8. zsoltár áll, annak tanítása az emberről és arról, hogy az ember milyen helyet foglal el a Földön és a világmindenségben. Ez az örök kérdés, amire mindig választ próbálnak adni, amióta ember létezik. A 8. zsoltár előtérbe állítja az ember helyét az egész teremtett világgal szemben: az ember „majdnem isteni lényé” vált (מַעֲט מַאֲלֵהִים), de egyben חַנּוּן (halandó) és בֶּן־אָדָם (ember fia) is.⁶⁷ Mindenekelőtt, ne tévesszük szem elől, hogy ez a zsoltár elsősorban az Úrnak, Istennek szánt dicsőítő ének, nem pedig az embernek. Igaz, ez a dicsőítő ének az ember és az egész teremtett világ által szól Istennek.⁶⁸ A 8. zsoltár megénekeli a Teremtő Isten nagyságát és fenségét, aki saját nevét beleépítette a világegyetem

⁵⁹ Lujic, 2009, 51.

⁶⁰ Lujic, 2009, 52.

⁶¹ Lujic, 2009, 48.

⁶² Lujic, 2009, 49.

⁶³ Janowski, 2019, 11-13.

⁶⁴ Janowski, 2019, 448-449.; Lujic, 2009, 43.; Kraus, 1978, 209.

⁶⁵ Lujic, 2009, 49.

⁶⁶ Lujic, 2009, 51.

⁶⁷ Lujic, 2009, 49.

⁶⁸ Lujic, 2009, 46.

nagyszerűségébe és a föld valóságába, amelyben egy שָׂוֹן (halandó) és בֶּן־אָדָם (ember fia) nevű lényt helyezett el. Isten teremtő művének teljes szépségétől elbűvölve, a költőben felmerül a kérdés: Mi az ember? Mindenek közül a legkisebb, múlandó, korlátolt, tehetetlen, ám semmiképpen sem jelentéktelen és egy cseppet sem értéktelen! A válasz már lényegileg adott: az ember, saját értelmét kutatva, csakis Isten személyes „megemlékezése” (זָכַר) és „gondviselése” (פָּקַד) keretén belül keresheti a választ.⁶⁹ Ezek szerint, az ember méltósága Isten ember iránti viszonyulásából következik, az ember pedig az egész teremtett világ és maga a Teremtő iránti viszonyulása által megszilárdítja és igazolja e méltóságot.⁷⁰ Az ember Isten hasonlósága, Isten képviselője abban, hogy uralkodhat az „isteni ujjak” műveiben. Isten mindent az ember lába elé vet, kivéve az embert. Az ember mindig mások felett akar uralkodni, de Isten nem a többi ember fölött tette úrrá, hanem az emberen kívüli teremtés uralmára jogosít. Maga az ember nem válhat a leigázás tárgyává.⁷¹ Az egész, Isten által teremtett világ az embernek van alárendelve, de – ismét hangsúlyozni szükséges Isten módja szerint kell, hogy „megemlékezzen” e világról és gondot viseljen rá.⁷² Az ember nagysága nem magától az embertől, sem pedig a világegyetem nagyságától és szépségétől ered, hanem valójában magától Istentől, aki az ember által alakítja ki személyes kapcsolatát a világgal.⁷³ Az uralkodó kifejezés itt nem azt jelzi, hogy megengedi a teremtés erőforrásainak kimerítését, hanem azt sugallja, hogy Isten az embernek megtiszteltetést ad az Isten képviselőre az egész teremtés gondozásában. Az emberi uralom a teremtő Isten ajándéka.⁷⁴ Olyan rangot kapott az ember, amely a teremtő közelébe helyezi „csak kevéssel tette őt kisebbé,” az a hivatása, hogy Isten megbízásából őrizze és uralma alá hajtsa a teremtett világot.

A 8. zsoltár kétségkívül, sajátosságos jegyei mellett, több pontban is érintkezik más zsoltárokkal, mint pl. Zsolt 19, 29, 92, 104, 139; továbbá tárgyköre és szókészlete alapján a Gen 1-hez hasonló. A költészet formájában mindkét szöveg reflektál az azonos isteni kreációra, cselekedetre és az ember speciális státuszára. A 8. zsoltárban és a Gen 1-ben számos közös kifejezés található. Ez elsősorban a következő szavakra vonatkozik: אֶרֶץ (föld), שָׁמַיִם (egek), כּוֹכָבִים (csillagok), דְּגַי הַיָּם (tenger állatai), אָדָם (ember) stb. Mindkettőben egy szépen rendezett világról van szó; Gen 1 a „rend teológiája” alapján épült, melyet a papi szerző arra használ fel, hogy bemutassa a rend káosz feletti győzelmét. A 8. zsoltár egy isteni összhangot valószínűsít, az Úr mindennek, amit teremtett, meghatározta saját helyét: a

⁶⁹ Lujic, 2009, 51.

⁷⁰ Lujic, 2009, 48.; Kraut, 2010, 24.

⁷¹ Wolff, 1980, 153-154. Vö. Gen 9,5-6.

⁷² Gyökössi, 2012, 48.

⁷³ Lujic, 2009, 45-46.

holdnak, a csillagoknak, az embernek, az állatoknak, a madaraknak és a halaknak is. Amennyiben ezt a rendet és összhangot az ember tiszteletben tartja, mely elsősorban a harmonikus viszonyokban jut kifejezésre, akkor válik a világ a derűlátás jegyeinek hordozójává és jóvá, mint ahogy azt a Gen 1 több helyen is hangsúlyozza.⁷⁵

Végezetül a 8. zsoltárban Isten ökológiájáról van szó. A zsoltár üzenete az, hogy Isten embere mindenkifelett Istentől függ.⁷⁶ A természet és az ember egysége szétbonthatatlan. Részesei vagyunk nemcsak a mi kis világunknak, de a kozmosznak is – amit ugyan az ember időről-időre lerombol.⁷⁷ Az ember egészsége attól függ, hogy bele tud-e simulni a kozmosz és a Föld rendjébe. Az urbanizáció, a városiasodás, a pénzhajsza és még sorolhatnánk mennyi minden következtében életrendünk, ritmusunk egyre kevésbé lüktet együtt a természet rendjével, kiesünk a mindenség ritmusából, mert egészségesen élni azt jelenti, hogy természetesen élni.⁷⁸ Kik vagyunk tehát? Isten kockázatot vállalt, amikor szabadságot adott az embernek. Ám az ember visszaélt ezzel a szabadságával. *„Egyedül maradtunk a nagy szabadságunkkal, s nem tudunk mit kezdeni vele...azt tehetjük, amit akarunk és nem tudjuk már, hogy mit tegyünk...”*⁷⁹ Az ember rendje pontosan a helyén van, ha elfogadjuk Istennek rendjét. Isten ökológiája olyan megrendítően bölcs, hogy tökéletes egyensúlyban tartja a teremtett világot. Erről szól ez a dicsérő himnusz, a Teremtő és az ember között.

⁷⁴ Brueggemann-Bellinger, 2014, 59.

⁷⁵ Lujic, 2009, 49

⁷⁶ NIB, 1996, 790.

⁷⁷ Janowski, 2019, 22. Mikrokozmosznak és makrokozmosznak is.

⁷⁸ Gyökössi, 2012, 44.

⁷⁹ Idézet Gyökössi Endre: *A zsoltárok csodálatos világa*, Szent Gellért kiadó, Budapest, 2012, 47.

Felhasznált Irodalom

- ALTER, Robert: *The Art of Biblical Poetry*, Basic Books, New York, 2011
- BROWN, William P.: *Seeing the Psalms: A Theology of Metaphor*, Westminster John Knox Press, Louisville, 2002
- BRUGGEMANN, Walter – BELLINGER William H.: *Psalms*, New Cambridge Bible, Cambridge University Press, Cambridge, 2014
- CARLEY, Keith: *Psalm 8: An Apology for Domination*, in: Norman Habel: *Reading from the Perspective of the Earth*, Sheffield Academic, Sheffield, 2000
- CRAIGIE, Peter C.: *Psalms 1-50*, Word Biblical Commentary, Word Books Publisher, Waco, Texas, 1983
- DAHOOD, Mitchell: *Psalms I, 1-50*, The Anchor Bible, Doubleday, Garden City, New York, 1966
- GERSTENBERGER, Erhard S.: *Psalms, Part 1, With an Introduction to Cultic Poetry*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1988
- GOLDINGAY, John: *Psalms 1-41*, Volume 1., Baker Academic, Grand Rapids, Michigan, 2006
- GÖRG, Manfred: *Der Mensch als königliches King nach Ps 8,3*, Biblische Notizen, vol. 3, 1977, 7-13.
- GYÖKÖSSY, Endre: *A Zsoltárok csodálatos világa*, Szent Gellért kiadó, Budapest, 2012
- HOSSFELD, Frank Lothar – ZENGER, Erich: *Die Psalmen I, Psalm 1-50*, Echter Verlag, Würzburg, 1993
- JANOWSKI, Bernd: *Konfliktgespräche Mit Gott, Eine Anthropologie Der Psalmen*, 5. durchgesehene und erweiterte Auflage, Vandenhoeck & Ruprecht GmbH & Co.KG, Göttingen, 2019
- KARASSZON István: *Ószövetségi ismeretek, Vallástanár szakos hallgatók számára*, Selye János Egyetem Komárom, 2005
- KARASSZON, Dezső: *A Zsoltárok könyvének magyarázata*, Jubileumi kommentár, II. kötet, Kálvin kiadó, Budapest, 1998
- KARASSZON, Dezső: *Új módszer a zsoltárkutatásban*, Confessio, a magyarországi református egyház figyelője, huszonnegyedik évfolyam, Kálvin János Kiadó, 2000/4
- KEEL, Othmar: *The Symbolism of the Biblical World, Ancient Near Eastern Iconography and the Book of Psalms*, Eisenbrauns, Indiana, 1997
- KRAUS, Hans – Joachim: *Psalmen 1-59*, Neukirchener Verlag, Neukirchen – Vluyn, 1978

- KRAUT, Judah: *The Birds and the Babes: The Structure and Meaning of Psalm 8*, The Jewish Quarterly Review, vol. 100, no. 1, 2010, 10-24.
- KUSTÁR, Zoltán: *A Zsoltárok könyve válogatott fejezeteinek magyarázata*, Egyetemi jegyzet, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Ószövetségi Tanszék, Debrecen, 2016
- KYNES, Will: *My Psalm Has Turned into Weeping, Job's Dialogue with the Psalms*, De Gruyter, Germany, 2012
- LIMBURG, James: *Who Cares for the Earth? Psalm Eight and the Environment*, in: A. L. Hultgren, *All Things New? Essays in Honor of Roy A Harrisville*, Word & World, 1992, 333-341.
- LUJIC, Bozo: *A Biblia alapkérdése: Mi az ember? A 8. zsoltár egzisztenciális és teológiai elemzése*, in: Benyik György: *Zsoltárok, Himnuszok, Imádságok*, Szegedi Nemzetközi Bibliikus Konferencia, Jate Press, Szeged, 2009
- MAYS, James L.: *What is a Human Being? Reflections on Psalm 8*, Theology Today, vol. 50, no. 4, 1994, 511-520.
- MIDDLETON, Richard J.: *The Role of Human Beings in the Cosmic Temple: The Intersection of Worldviews in Psalm 8 and 104*, Canadian Theological Review, vol. 2, issue 1, 2013, 44-58.
- NIB, The New Interpreter's Bible Commentary: *Psalms*, vol. IV., Abingdon Press, Nashville 1996
- RÓZSA, Huba: *Az Ószövetség keletkezése*, II kötet, Szent István társulat, az Apostoli Szentszék könyvkiadója, Budapest, 1996
- SCHMIT, Clayton J.: *Tracing the Fingerprint of God: Faith and Science (Psalm 8)*, Word & World, vol. 32, no. 2, 2012, 190-195.
- SEYBOLD, Klaus: *Die Psalmen*, J.C.B Mohr (Paul Siebeck) Press, Tübingen, 1996
- STECK, Odil: *Beobachtungen zu Psalm 8*, Biblische Notizen, vol. 14, 1981, 54-64.
- SZABÓ, Mária: *A Zsoltárok kincsei*, Szent István Társulat, Budapest, 2013
- TERRIEN, Samuel: *The Psalms*, Critical Eerdmans Commentary, William B. Eerdmans Publishing Company, Cambridge, 2003
- TÓTH, Kálmán: *Zsoltármagyarázatok*, Budapesti Református Teológia Akadémia kurzustára, Budapest, 1992
- WOLFF, Hans Walter: *Anthropologie des Alten Testaments*, Evangelische Verlagsanstalt GmbH, Berlin, 1980